

Odejścia od racjonalności i ich wpływ na przyszłe ścieżki życiowe: DRIFT

W codziennym życiu ludzie podejmują decyzje, które mają długofalowe skutki—ile odkładać na emeryturę, czy i kiedy mieć dzieci, jaką ścieżkę edukacyjną wybrać. Standardowa teoria ekonomiczna zakłada, że podejmujemy te decyzje w sposób racjonalny: kierując się dostępnymi informacjami, kalkulując koszty i korzyści. Jednak rzeczywistość pokazuje, że często postępujemy inaczej. Popełniamy błędy, czasem z powodu braku wiedzy, ale częściej z powodu ograniczonej uwagi, niepewności i złożoności podejmowanych wyborów.

Projekt DRIFT bada, jak małe i pozornie losowe błędy decyzyjne—zwłaszcza te popełnione we wczesnych etapach życia—mogą prowadzić do poważnych, długotrwałych skutków. Skupiamy się na decyzjach trudnych do odwrócenia, takich jak posiadanie dzieci, wybór kierunku kształcenia czy planowanie emerytury. Kluczowym spostrzeżeniem jest to, że nawet jeśli błędy nie są systematycznie ukierunkowane, mogą „zastygnąć” w czasie, ponieważ zmiana raz obranego kierunku bywa kosztowna lub niemożliwa.

W celu zrozumienia tego zjawiska projekt opiera się na tzw. Modelu Spójnych Błędów (z ang. *Consistent Mistakes Model*, CMM), który pozwala formalnie ująć błędy w podejmowaniu decyzji jako stabilne, choć losowe, odejścia od racjonalnego wyboru. W przeciwieństwie do tradycyjnych modeli behawioralnych, CMM nie zakłada konkretnych mechanizmów psychologicznych, lecz ogólnie modeluje sytuacje, w których ludzie systematycznie „dryfują” od optymalnych decyzji.

Badania będą łączyć analizę teoretyczną z symulacjami komputerowymi, aby zrozumieć, jak tego typu błędy się akumulują. Skupimy się m.in. na „zależności od ścieżki” (czyli jak wcześniejsze decyzje ograniczają przyszłe opcje) oraz na efekcie histerezy (czyli trwałości raz popełnionych błędów).

Aby ugruntować teorię w danych empirycznych, zespół przeanalizuje duże bazy danych gospodarstw domowych, szacując częstość i wpływ błędów decyzyjnych. Dzięki temu możliwe będzie oszacowanie skali problemu w rzeczywistej populacji.

W dalszej części projektu przeanalizujemy, jak polityka publiczna może pomóc ograniczyć skutki wczesnych błędów. Czy lepiej zaprojektowane systemy emerytalne, dotacje edukacyjne lub „zachęty behawioralne” mogą poprawić wyniki życiowe? Projekt obejmie też analizę decyzji zbiorowych—takich jak głosowanie—gdzie wiele małych błędów indywidualnych może prowadzić do nieefektywnych decyzji społecznych.

DRIFT ma istotne znaczenie zarówno dla nauki, jak i dla polityki publicznej. Projekt pomoże lepiej zrozumieć długoterminowe mechanizmy podejmowania decyzji, przyczyny nierówności oraz możliwości tworzenia skutecznych instytucji wspierających dobrobyt społeczny.